

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-91-4-8>

СОЛІДАРНІСТЬ ТА ДОВІРА ЯК ІНТЕГРАЦІЙНІ ЧИННИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Кудринська Г. І.

*кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціології історичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Лапан Т. Д.

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри соціології історичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Довіра та солідарність – основа формування соціальних зв'язків, які зміцнюють і надають цілісності будь-якому соціальному організму. Схильність довіряти людям свідчить про впевненість у порядності, добросовісності поведінки *Іншого*, про соціальну єдність, готовність підтримання морального консенсусу. Це дає підстави констатувати, що довіра і солідарність єдині у своїй спрямованості; визначають характер не лише міжособистісних, а й загалом усіх соціальних взаємодій, не залежно від критеріїв чи масштабу поділу суспільної життєдіяльності на окремі сфери.

Соціальна солідарність та довіра передбачають функціональну взаємозалежність індивідів у процесі реалізації ними певних соціальних ролей, зокрема професійних, і демонструють об'єднуювальну функцію. Детермінантами солідаризації тих або інших груп акторів слугує широкий спектр суспільних явищ в усіх сферах життєдіяльності; тривалість взаємодії, що відбувається при цьому, залежить від низки чинників, але в кінцевому підсумку визначається тим, якою мірою зачіпаються інтереси суб'єктів, які солідаризуються [1, с. 93]. Ми ж акцентуємо на значимості цих феноменів у військовій сфері.

Воєнний конфлікт на сході України по-новому актуалізує проблематику соціальної солідарності та довіри в українському суспільстві. У більшості проаналізованої літератури представлено опис **соціально-психологічного стану колективу військовослужбовців** через категорії ефективності дій, згуртованості, спрямованості, організованості, інтегративності, референтності [2]. На нашу думку, характеристика саме довіри і солідарності у колективі військових є важливою і такою, що потребує глибшого аналізу. Дослідження вище означених солідари-

тетів у військовій сфері має не лише теоретичний, але і вагомий прикладний характер за умов ведення воєнних дій на території України.

Проблематика довіри представлена серед основних наукових інтересів Н. Лумана, Е. Гіденса, П. Штомпки та ін. Як стверджує П. Штомпка, довіра – ставка щодо майбутніх непередбачуваних дій інших. Він виділяє три типи орієнтацій індивіда залежно від його очікувань стосовно дій інших людей. Для перших двох орієнтацій – надія/розчарування, віра/сумнів – характерними є пасивність, спостережливість, дистанційність, прагнення уникнути будь-яких зобов'язань. Третя орієнтація – довіра – виявляється в ситуаціях, коли індивід, всупереч невизначеності та ризику, все ж таки діє. За висновками П. Штомпки, довіра в цілому виконує позитивну функцію для того, хто довіряє, для того, кому довіряють, для їх відносин, для групи організацій і більш широких спільнот [1, с. 229-230].

З соціологічної точки зору, проблематику довіри можна розглядати як процес формування різних соціальних груп із властивим груповим сприйняттям чесності, сумлінності, відповідальності, розумінням справедливості, адекватності процесів і явищ сформованим уявленням про правильність того, що відбувається, відповідності устремлень і уявлень результатам прикладених зусиль. Важливою характеристикою довіри як соціального капіталу є узагальнена міжособистісна довіра до людей загалом – не родичів, не друзів, не знайомих – тобто довіра до осіб, про яких немає конкретної інформації. Найважливішим і найактуальнішим питанням є питання про те, якою мірою і яким чином можна регулювати процеси формування довіри як вкрай необхідного ресурсу, особливо у колективах військових, які здійснюють бойові завдання.

Мета нашої розвідки полягає в окресленні основних інтеграційних чинників для пояснення поведінки взаємодіючих акторів у зоні збройного конфлікту. Свою увагу ми фокусуємо на соціальній солідарності та довірі в умовах воєнного конфлікту серед жінок-учасниць бойових дій.

Жінки склали переважну частину медичного персоналу військових госпіталів, виконували складну волонтерську роботу для діючої армії і добробатів, перебували на військовій службі від початку збройного протистояння і т.д. Вплив жінок на формування й у формуванні солідарних стратегій та відносин довіри, ми намагатимемося простежити у добірці напівструктурованих біографічних інтерв'ю, записаних нами у процесі реалізації проекту «In Memory of Maria Kyzyk Research Project in Oral History: Ukrainian Women in the Military Conflict in Eastern Ukraine (2014-2016)».

Соціальна солідарність передбачає наявність довіри взаємодіючих акторів, особливо в екстремальних умовах, зокрема під час воєнних подій. Свідченням цьому є й аналіз результатів нашого дослідження, що дає підстави констатувати наявність солідарної взаємодії в різних аспектах, зокрема:

• **міжпрофесійна солідарність** (між військовим та медиками): «Люди десь на фронті, можливо, в якійсь мірі знайшли той спосіб життя, те спілкування, ту сім'ю, якої вони не мали в цивільному житті... І це багато додає. Ми все-таки як одна сім'я. Якась була така взаємодопомога, всі одне за одного дбали. Тобто дійсно така десь командна гра, приємна» (Оксана, лікар-доброволець); «Ти стоїш перед групою, в тебе тема, і ти не розумієш як розказати слюсареві, трактористу, математику, біологу й лінгвісту те, що ти маєш йому розказати. Ти повинен до всіх «достукатися». І ти не можеш ділити їх на різних. Вони всі однакові, вони – підрозділ, який має в крайньому випадку спрацювати разом (Богдана, санінструктор ГО «Білі берети»);

• **солідарність та довіра між військовими та населенням східного регіону країни**: «До нас приходили 2 хлопчика маленьких. Вони в тому селі живуть і приходили завжди до нас покушати. ...Там сім'я така – не важна. Ми їх завжди нагодували, вони посиділи, розвернулися і пішли. Діти розуміють, що таке війна, і діти розуміють для чого тут військовослужбовці стоять» (Ольга, бійчиня-доброволець);

• **гендерний аспект** (жінки підчас воєнних дій на території України намагаються довести, що вони повноправні члени військового колективу, які володіють відвагою і професіоналізмом у військовій сфері на рівні з чоловіками): «І вони показали, що... вони можуть, вони нічим не гірші, іноді навіть кращі. І це нормально, це гендерний фактор» (Наталія, санінструктор ГО «Білі берети»);

• **побутова солідарність** (солідарність між представниками протилежних статей простежується й в особливостях облаштування побуту): «Самі цікаві побутові були, коли я з групою з вересня місяця стояли в Золотому (2 км від лінії розмежування, Луганська область)... У нас був стіл зроблений із дощок, табуретки, стільці (зроблені з пеньків) і крісла від машин, які поставлені, як вдома. Плюс – в нас були шафи з ящиків з-під набоїв. Це все цвяхами збивалося. ...Володя, водій мій, за цим нашим медпунктом, набудував душ. Нам привезли бочку 40-літрову. Туди заливалася вода. Такий великий кип'ятильник кидався, вода грілася – душ працював» (Оксана, лікар-доброволець);

• **міжетнічна солідарність**: «На нашій базі серед військово-службовців є певний відсоток азіатів. Вони – якби українці; у них батьки – переселенці. Тобто він народився в Україні, в нього громадянство українське, але по своєму темпераменту, по своїй вірі – мусульмани. У нас є один військовослужбовець темношкірий. У нього тато був вихідцем із Африки. Його також дуже поважають в частині.... Також був цікавий випадок: до нас приїхав канадієць і почав нашим хлопцям допомагати ремонтувати машини. Він сам закупляв деталі, яких не вистачало. ...Сам купував, сам ремонтував, бо він був спеціаліст цього діла...» (Марина, офіцер ЗСУ);

• **волонтерська солідарність:** *«Просто більш так помогти хотілося хлопцям нашим знаючи по новинах. Я дуже люблю пекти. Там спекла пироги, вареників наробила, голубців наробила, щось спекла вкусніньке, кексики, там печиво якась. І в коробках все заносила у волонтерський центр... Люди дуже помагали. Завдяки їм ми цілий бус складали. І нам помагали з Америки, ... з Італії. Нам з Німеччини висилали... В зоні АТО ми перебували 3-4 дні і поверталися додому... І ми їхали знову... Ви собі просто не можете представити, наскільки вони чекають твого печенька, отих пиріжків домашніх...» (Ольга, волонтер).*

Результати дослідження свідчать про наявність різних моделей солідарності, що демонструють різні форми й аспекти вияву. Відтак, можемо констатувати множинність солідарності. Загалом, солідарність передбачає соціальну єдність, згуртованість, а її суттєвою рисою є те, що вона існує на рівні *довкола, для та відповідно до чогось*. Довіра є свідченням високого рівня відповідальності та передбачуваності у відносинах, що необхідно для узгодженої роботи військових: *«Самі розумієте, що в зону АТО поїхати з людиною, якій ти не довіряєш, не може такого бути. Формується команда, і ми вже як рідні. Ми завжди проговорюємо, якщо щось стається, що ми робимо. Ти робиш – те, ти – те, я – те. І ми вже спокійні, все. Всі знають свої завдання чудово» (Богдана, санінструктор ГО «Білі берети»).*

З огляду на вище викладене, доцільно зазначити, що солідарність та довіра слугують не лише важливими чинниками ефективної комунікації, а й, свого роду, ресурсами згуртування, особливо в екстремальних життєвих ситуаціях. Відтак, у подальших наукових розвідках доцільно враховувати, що системна диференціація, статусно-рольова калейдоскопічність, поліфункціональність соціальних акторів неабияк ускладнюють механізм функціонування досліджуваних нами солідаритетів, а його дія коригується цілою низкою різноманітних чинників.

Література:

1. Соціально-психологічні чинники інтеграції українського соціуму / за наук. ред. О. Г. Злобіної. Київ: Інститут соціології НАН України, 2016. 276 с.

2. Соціально-психологічні технології управління військовими колективами: Навчально-методичний посібник / Т.Л. Грицевич, О.С. Капінус, Т.М. Мацевко, П.П. Ткачук. Львів: НАСВ, 2018. 256 с.